

Infotheek zorg DCD / DYSPRAXIE

Deze tekst is geschreven voor een werkvergadering van de zorgbegeleiders van BOBOT. De info is gebaseerd op de brochures van de vereniging "dyspraxis vzw" en de informatie meegedeeld tijdens de werkvergadering op 26 maart 2004. De info is niet volledig en een aantal items zijn voor discussie vatbaar. Voor verdere info kan je terecht bij BOBOT, wij hebben een aantal folders en een boek ter beschikking

1: Definitie / kenmerken

DCD (Developmental Coordination Disorder) → ook gekend als ontwikkelingsdyspraxie

DCD is een stoornis in:

- de coördinatie van bewegingen
- het uitvoeren van handelingen (motorische taken)
- het aanleren van motorische vaardigheden
- het automatiseren van motorische vaardigheden

in het dagelijkse leven en bij schoolse vaardigheden, zonder specifieke of ernstige neurologische aandoening.

DYSPRAXIE

De leerlingen hebben problemen met de organisatie van de beweging. Nevenproblemen kunnen er zijn op gebied van taal-spraak-articulatie, waarneming en organisatie van het denken.

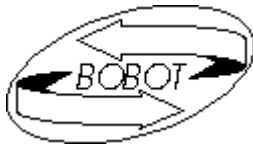
Diagnose

Het stellen van de diagnose is specialistenwerk en wordt uitgevoerd door een multidisciplinair team. Zij zullen zich baseren op informatie van de begeleiders van de II (ouders, lkren...) gekoppeld aan bijkomende onderzoeken. Het stellen van de diagnose is niet eenvoudig (overlapping met andere stoornissen + geen standaardbatterij)

Behandeling

De behandeling richt zich op 2 sporen:

- Behandeling van de stoornis en de problemen bij de II
  - Perceptueel-motorische therapie
Grof- en fijn motorische vaardigheden
Lichaamsbesef
Schrijfmotorische vaardigheden
  - Leerstoornissen specifiek benaderen
  - Eventueel logopedie
- Benadering van de omgeving i.f.v. aanpassingen

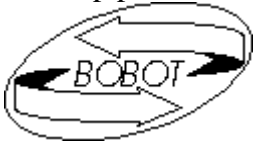

Infotheek zorg

DCD / DYSPRAXIE**2: Signaleringslijst : KLEUTERS****OPGELET!**

De onderstaande kenmerken zien we niet alleen bij leerlingen met DCD / Dyspraxie maar komen ook wel bij andere leerlingen voor. Het is echter juist de combinatie van de hieronder genoemde aspecten die de leerkracht/ouders zou moeten opvallen.

- Later en/of onregelmatig bereiken van de motorische mijlpalen
- Minder coördinatie bij lopen, dansen, springen. Springen met beide voeten gelijktijdig is een probleem.
- Zwakkere spierspanning
- Het leren van motorische taken (routines) verloopt minder spontaan, de vaardigheden moeten meestal uitdrukkelijk aangeleerd worden. Ze worden minder gegeneraliseerd en worden aarzelend en onhandig uitgevoerd.
- Een zwakkere potloodgreep, moeite met knippen en prikken
- Het tekenen vertoont een onrijpheid
- Moeilijkheden met ruimtelijke begrippen (op-onder, voor-achter,...)
- Balspelen verlopen moeilijk
- Legpuzzels vormen een probleem
- Soms problemen met articulatie (lettervolgorde) en vloeiendheid bij het spreken
- Motorisch onrustig en schijnbaar beperkte concentratie
- Problemen met zindelijkheid
- Vermijdt collectief spel, speelt liever met 1 andere kl of alleen
- Moeilijke sociale integratie in een klasgroep
- Het zelfstandig aankleden is een probleem
- Eerder verstrooid en traag in tempo
- Problemen met het hanteren van gebruiksvoorwerpen (bestek, naald en draad,...)

Infotheek zorg
DCD / DYSPRAXIE

2: Signaleringslijst : LAGERE SCHOOL LEERLING

OPGELET!

De onderstaande kenmerken zien we niet alleen bij leerlingen met DCD / Dyspraxie maar komen ook wel bij andere leerlingen voor. Het is echter juist de combinatie van de hieronder genoemde aspecten die de leerkracht/ouders zou moeten opvallen.

Motorisch vaardigheden

- Later en/of onregelmatig bereiken van de motorische mijlpalen
- Minder coördinatie bij lopen, dansen, springen
- Zwakkere spierspanning
- Het leren van motorische taken (routines) verloopt minder spontaan, de vaardigheden moeten meestal uitdrukkelijk aangeleerd worden. Ze worden minder gegeneraliseerd en worden aarzelend en onhandig uitgevoerd.
- Een zwakkere potloodgreep, moeite met knippen
- Het tekenen vertoont een onrijpheid
- Moeilijkheden met ruimtelijke begrippen en ruimtelijke verhoudingen
- Lichamelijke opvoeding wordt vermeden. Balspelen verlopen moeilijk. De motorische onhandigheid leidt vaak tot irritatie
- Soms problemen met articulatie (lettervolgorde + pittigheid), zinsconstructie en vloeiendheid bij het spreken

Schoolse vaardigheden

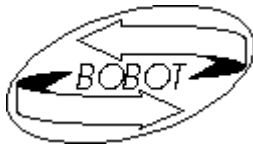
- Leermoeilijkheden met wiskunde, spelling en/of lezen
- Grote problemen met het kopiëren van het bord
- "Schrijven" is moeilijk en tijdrovend: beperkingen in het motorisch onthouden, tempoprobleem, moeilijkheden met letters- en letterverbindingen
- Heeft een probleem met automatiseren
- Het interpreteren van ruimtelijke tekeningen is moeilijk

Socio-emotionele vaardigheden

- Houdt meer van een één-vriend relatie dan van een groepsrelatie

Andere kenmerken

- Het zelfstandig aankleden is een probleem
- Aandachtsspanne is beperkt en verwerking van informatie verloopt traag
- Problemen met het onthouden en opvolgen van instructies
- Algemeen gering organisatievermogen, problemen met planning en tijdsgebonden denken
- Waarneming van sommige zintuigen is beperkter dan normaal, waardoor de voor-informatie, nodig voor een activiteit, minder goed is.
- Is gemiddeld begaafd met een discrepant profiel, ten nadele van performaal

Infotheek zorg

DCD / DYSPRAXIE**3: Tips voor de leerling**

Hier volgen enkele tips om je te helpen. Het zijn er nogal veel en van sommige zal je zeggen dat ze voor jou niet nodig zijn. Maak dus een keuze en succes !

- ❑ Gebruik bij het maken van je boekentas een checklist
- ❑ Laat je agenda en je boekentas door een andere II controleren
- ❑ Leer tijdens de vakantie typen met 2 of 4 vingers
- ❑ Gebruik kleurtjes voor je schriften en mappen: vb: alles van taal in het blauw, alles van wiskunde in het groen ...
- ❑ Bij het uitkleden leg je alles in volgorde op elkaar, dit helpt je om de juiste volgorde te weten bij het aankleden
- ❑ Ga tegen een muur zitten als jullie vrij op de grond zitten tijdens de praathoek
- ❑ Gebruik aangepaste schrijfpennen (3 of 6 kantig, een dikkere pen met weerstand)
- ❑ Probeer jezelf te sturen wanneer je iets moet doen door tegen jezelf te praten en te zeggen wat je moet doen.
- ❑ Vraag aan de juf of meester voor wiskunde een schrift met grote ruitjes en voor taal een schrift met lijntjes (eventueel hulplijntjes)
- ❑ Gebruik een geo driehoek of een liniaal met handgreep of anti-slipstrip om lijntjes te trekken.
- ❑ Koop schoenen en kleren met een gemakkelijke sluiting (vb velcro sluiting...)

4: Tips voor de leerkracht : KLEUTERS

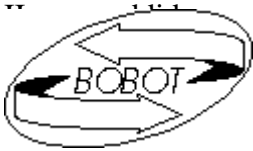
Opmerking: : Bij de volgende opsomming van tips is het raadzaam deze toe te passen op de maat van de II. Dit zoekproces is een weg van vallen en opstaan. Overleg met andere personen die met de kleuter betrokken zijn en zoek samen naar oplossingen en een eenduidige aanpak.

Algemeen

- ❑ Moedig de II aan als die iets goed doet, toon dat je het positieve ook opmerkt.
- ❑ Zorg voor een nette en gestructureerde klas
- ❑ Geef meer aandacht aan de inzet dan aan het resultaat, vgl niet met klasgenoten
- ❑ Ga na of de II niet geplaagd wordt
- ❑ Sluit de kl nooit uit bij groepsactiviteiten, bedenk vooraf een oplossing.
- ❑ Respecteer het tempo van de kl

Klasgebeuren

- ❑ Bij het vrij zitten op de grond tijdens de praathoeft zit de kl best tegen de muur (is extra steun). Soms voelt de kl zich veiliger kort bij de lkr
- ❑ Gebruik zoveel mogelijk visuele en verbale instructie, toon en zeg wat je verlangt van de kl
- ❑ Geef korte en duidelijke opdrachten, splits de opdracht op in deelhandelingen. Toon de opdrachten stapsgewijs voor.
- ❑ Gebruik een dag- en weekschema , bespreek onvoorziene of bijzondere omstandigheden
- ❑ Ga telkens na of de kl voor elke activiteit in een goede houding zit
- ❑ Gebruik bij balspelen een grotere bal in mousse en een groter doel
- ❑ Heb geduld wanneer de kl de trap afdal, het opgaan van de trap is meestal minder moeilijk.
- ❑ Bij het maken van puzzels moet je deze activiteit langzamer opbouwen dan normaal
- ❑ Geef de kl aangepaste schrijfstiften en penselen met een dikker lichaam dan gewoonlijk
- ❑ Gebruik voor het knippen met de schaar in aanvang dikker papier, daarna kan je overschakelen naar dunner papier. Gebruik eventueel een aangepaste schaar met grotere gaten voor de vingers (een zelfopenende schaar). Begin met eenvoudige opdrachten
- ❑ Probeer te differentiëren voor activiteiten van handvaardigheid. Ga niet al die activiteiten uit de weg, maar probeer te doseren.
- ❑ Bij een sterk verbaal ingestelde kl kun je een motorische vaardigheid verbaal laten ondersteunen.
- ❑ Wees aandachtig bij keuzemomenten: de kl met DCD vermijdt alle activiteiten die een motorische activiteit vereisen. Stimuleer de kl in de voor hem moeilijke activiteiten door samen te spelen waar het kan, pas een doorschuifstelsel toe.
- ❑ Voorzie aangepast speelgoed, help de kl om het nieuwe speelgoed te ontdekken. Zorg voor speelgoed dat de kl in contact brengt met water, zand, plasticine, klei enz...

DCD / DYSPRAXIE

4: Tips voor de leerkracht : LAGERE SCHOOL LEERLING

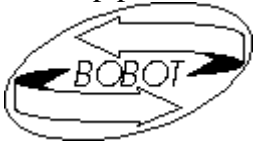
Opmerking: Bij de volgende opsomming van tips is het raadzaam deze toe te passen op de maat van de ll. Overleg met andere personen die met de leerling betrokken zijn en zoek samen naar oplossingen en een eenduidige aanpak.

Algemeen

- ❑ Moedig de ll aan als die iets goed doet, toon dat je het positieve ook opmerkt.
- ❑ Zorg voor een nette en gestructureerde klas
- ❑ Laat de ll tijdens de speeltijd niet de taakjes afwerken, gun de ll deze ontspanning
- ❑ Geef meer aandacht aan de inzet dan aan het resultaat, vgl niet met klasgenoten
- ❑ Ga na of de ll niet geplaagd wordt
- ❑ Bespreek het takenpakket voor huiswerk met de ouders. Differentieer in het aanbod van huiswerk.
- ❑ Zorg, indien mogelijk, voor een schooletui op school en een voor thuis
- ❑ Bevorder het gebruik van de computer, dactylolessen zijn af te raden, breng typen aan op ontspannen momenten, met 2 tot 4 vingers typen is voldoende
- ❑ Respecteer hun tempo, geef de ll meer tijd
- ❑ Wees creatief in het zoeken van oplossingen
- ❑ Zie de compensaties die sommige lln gebruiken

Klasgebeuren

- ❑ Laat de ll zoveel mogelijk vooraan zitten, daardoor wordt de ll minder afgeleid. Zet de ll bij voorkeur met het aangezicht en niet met de zijkant naar het bord.
- ❑ Bij het vrij zitten op de grond in de praathoek zoekt de ll beter steun tegen de muur.
- ❑ Gebruik visuele en verbale instructie, toon en zeg wat je verlangt van de ll
- ❑ Geef korte en duidelijke opdrachten, splits de opdracht op in deelhandelingen
- ❑ Gebruik een dag- en weekschema, bespreek onvoorziene omstandigheden
- ❑ Vraag niet aan de ll om extra te schrijven, hier baart oefenen geen kunst
- ❑ Voorzie eventueel oplossingen om het schrijven te reduceren: kopies, invuloef, PC ...
- ❑ Voorzie eventueel een bijzonder schrift of kopies met extra hulplijnen, benadruk de linkermarge. Voor wiskunde kan je een schrift met grote ruitjes aanbieden
- ❑ Voorzie oplossingen voor dictee: sleutelwoorden invullen, op de computer of bij de lkr zorgverbreding (met extra tijd)
- ❑ Maak gebruik van aangepast schrijfgerei (weerstand + dikker lichaam, 3 of 6 kantig)
- ❑ Biedt extra hulp tijdens plastische opvoeding in overleg met de ll of differentieer naar tempo. Ga deze activiteiten niet uit de weg
- ❑ Bij meetoefeningen is het best een tolerantie in te voeren van enkele mm, gebruik een geo driehoek of een liniaal met handgreep of antislipstrip
- ❑ Gebruik een checklist bij het maken van de boekentas, liefst met gebruik van kleuren (vb alles van taal is blauw, alles van wiskunde is groen...)
- ❑ Leer de ll de agenda te laten controleren door een ander ll
- ❑ Leg geen druk op leesprestaties, ontwikkel ook boeken- en kijk plezier, verban geen strips, laat niet te lang hardop lezen

Infotheek zorg
DCD / DYSPRAXIE

5: Tips voor de ouders: KLEUTERS

Opmerking: Bij de volgende opsomming van tips is het raadzaam deze toe te passen op de maat van je kind, van jezelf en van je gezin. Je kan geen rekening houden met al deze tips, maar bepaal zelf wat haalbaar is en voel je hier niet schuldig over. Overleg met andere personen die met je kind betrokken zijn en zoek samen naar oplossingen en een eenduidige aanpak. Laat je helpen door specialisten.

Algemeen en beleving

- ❑ Accepteer het probleem van je kind en geef jezelf geen schuld. Denk vooral niet dat je te weinig aandacht besteed hebt aan je kind.
- ❑ Bespreek met je kind wat er aan de hand is en maak duidelijk dat je kind er niets aan kan doen en dat je kind veel zal moeten oefenen om bepaalde vaardigheden onder de knie te krijgen
- ❑ Bespreek met de kleuterleidster het probleem en mogelijke oplossingen
- ❑ Blijf je kind aanmoedigen, heb begrip en geduld. Houd moed.

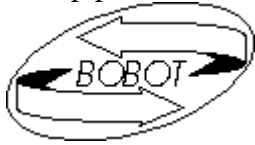
Vrije tijd en speelgoed

- ❑ Zoek aangepast speelgoed (vb verkleedkoffer, speelgoed dat hen uitnodigt om de wereld van de volwassenen te imiteren vb winkeltje, poppenhuis, werkbank...)
- ❑ Help je kind bij het in gebruik nemen van nieuw speelgoed
- ❑ Laat hen veel spelen met water, zand, klei, plasticine...(deze verhogen de gevoeligheid van de huid en bevorderen de kinesthesie)

Dagelijks leven

- ❑ Geef korte en eenvoudige opdrachten, splits de lange opdrachten in deelvaardigheden
- ❑ Zoek oplossingen voor kledij die moeilijk aan of uit te trekken zijn (vb velcro-sluiting) Doe gemakkelijke kledij aan wanneer je kind gaat zwemmen of sporten.
- ❑ Leer je kind de kledij in een goede volgorde uit te trekken om ze de volgende dag in de juiste omgekeerde volgorde weer aan te doen
- ❑ Indien je kind van school verandert, ga dan voor aanvang het gebouw en de klas eens verkennen
- ❑ Maak gebruik van een dagrooster of pictogrammen (vb voor de organisatie van de ochtend: opstaan - wassen - eten - spelen - tanden poetsen- ...)
- ❑ Zorg voor aangepast schrijf- en tekengerei (weerstand + dikker lichaam, 3 of 6 kantig)

Voor meer info: contacteer de oudervereniging dyspraxis vzw (tel: 0485 84 83 90, www.dyspraxis.be)

5: Tips voor de ouders: LAGERE SCHOOL LEERLING

Opmerking: Bij de volgende opsomming van tips is het raadzaam deze toe te passen op de maat van je kind, van jezelf en van je gezin. Je kan geen rekening houden met al deze tips, maar bepaal zelf wat haalbaar is en voel je hier niet schuldig over. Overleg met andere personen die met je kind betrokken zijn en zoek samen naar oplossingen en een eenduidige aanpak. Laat je helpen door specialisten.

Algemeen en beleving

- ❑ Accepteer het probleem van je kind en geef jezelf geen schuld. Denk vooral niet dat je te weinig aandacht besteed hebt aan je kind.
- ❑ Bespreek met je kind wat er aan de hand is en maak duidelijk dat je kind er niets aan kan doen en dat je kind veel zal moeten oefenen om bepaalde vaardigheden onder de knie te krijgen
- ❑ Bespreek met de lkr het probleem en mogelijke oplossingen (huiswerk aanpassen...)
- ❑ Blijf je kind aanmoedigen, heb begrip en geduld. Houd moed.

Vrije tijd en speelgoed

- ❑ Zoek aangepast speelgoed (vb verkleedkoffer, speelgoed dat hen uitnodigt om de wereld van de volwassenen te imiteren vb winkeltje, poppenhuis, werkbank...)
- ❑ Help je kind bij het in gebruik nemen van nieuw speelgoed
- ❑ Laat hen veel spelen met water, zand, klei, plasticine...(verhogen de gevoeligheid van de huid en bevorderen de kinesthesie)

Dagelijks leven

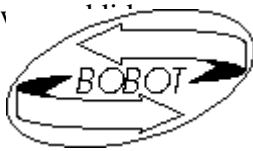
- ❑ Geef korte en eenvoudige opdrachten, splits de lange opdrachten in deelvaardigheden
- ❑ Zoek oplossingen voor kledij die moeilijk aan of uit te trekken zijn (vb velcro-sluiting) Doe gemakkelijke kledij aan wanneer je kind gaat zwemmen of sporten.
- ❑ Leer je kind de kledij in een goede volgorde uit te trekken om ze de volgende dag in de juiste omgekeerde volgorde weer aan te doen

School

- ❑ Indien je kind van school verandert, ga dan voor aanvang het gebouw en de klas eens verkennen
- ❑ Maak gebruik van een weekrooster om bijzondere lessen te onthouden (zwemmen, sport...)
- ❑ Zorg voor een goede zithouding en eventueel aangepast meubilair: voeten op de grond, goede rugleuning, licht hellend blad van de tafel...
- ❑ Zorg voor aangepast schrijfgerei (weerstand + dikker lichaam, 3 of 6 kantig)
- ❑ Leer je kind op de computer typen tijdens een vakantie, met 2 of 4 vingers typen is voldoende. Laat je kind geen dactylolessen volgen.

Voor meer info: contacteer de oudervereniging dyspraxis vzw (tel: 0485 84 83 90, www.dyspraxis.be)

6: Weetjes

- Frequentie ligt tussen de 5 en 10 % van de bevolking , meer bij jongens dan bij meisjes
- Oorzaak: een probleem met het zenuwstelsel. Hypothese: door een vertraagde of verstoorde rijping van bepaalde neuronale verbindingen komen de noodzakelijke verbindingen van onder meer terugkoppeling van de opgedane ervaring minder goed tot stand
- DCD/Dyspraxie is niet te genezen. Begeleiding en therapie kunnen helpen. Een aangepaste omgeving is aangewezen (oa beroepskeuze)

Voor meer info kan je terecht bij:

- CLB
- BLO
- www.dyspraxis.be
- oudervereniging: DCD dyspraxis V.Z.W.
Secr.: Groot Begijnhof, 47
9040 St-Amandsberg
Tel: 0485/84.83.90
Fax: 09/229.13.80
Rek: 068-2233413-15
- Literatuur:
  - o Calmeyn, P. & Dewitte, G. (2001). Kinderen met ontwikkelingsdyspraxie, leidraad voor begeleiders en ouders, Leuven : Acco. ISBN:90-334-4807-6 (21,5 euro)
  - o Folders uitgegeven door Dyspraxis v.z.w.: "info brochure" en "DCD op school" telkens 3 euro